

Підтримка рішень або дій держави-агресора, збройних формувань чи окупаційної адміністрації держави-агресора. Лінгвістичний аналіз

Олександр Гуменський

кандидат юридичних наук, провідний судовий експерт, Київське відділення, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Київ, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6860-4925>, e-mail: robingum1969@gmail.com

Тільки суспільно небезпечні діяння можна розглядати як стадії вчинення злочину. Не є стадіями вчинення злочину певний стан свідомості особи, її думки тощо. Саме тому підтримкою рішень або дій держави-агресора в контексті кримінального закону є винятково активні дії, а саме нав'язування своїх переконань.

Ключові слова: злочинна діяльність; діяльнісний підхід; стадії вчинення злочину; підтримка рішень або дій держави-агресора.

Лінгвістична (семантико-текстуальна) експертиза станом на сьогодні належить до класу криміналістичних експертиз.

Варто зауважити, що у криміналістиці застосовується діяльнісний підхід, який означає, що об'єкти, події та дії досліджуються в аспекті специфіки діяльності суб'єкта.

Діяльність у загальному розумінні — це здійснення суб'єктом певної фізичної або інтелектуальної роботи.

У структурі діяльності необхідно розрізняти два етапи: теоретичний і практичний. Теоретичний етап полягає у визначенні суб'єктом мети діяльності, тобто створенні ідеального образу бажаного результату, згідно з яким суб'єкт намагатиметься перетворювати об'єкт діяльності. Слід урахувати, що ідея суб'єкта не завжди може бути реалізована, тому практичний етап діяльності, реальні зусилля щодо перетворення об'єкта відповідно до бажаного результату, є основним.

Щодо злочинної діяльності, то (за визначенням П. Д. Біленчука, О. П. Дубового, П. Ю. Тимошенка та М. В. Салтевського) це «система обдуманих дій (бездій) суб'єкта, які викликають зміни в матеріальному середовищі (природі, суспільстві), і вважаються суспільно небезпечними і кримінально караними» [2, с. 95—97].

Діяльнісний підхід зумовлений суттю та поняттям злочину в кримінальному праві: «Кримінальним правопорушенням є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення» (ч. 1 ст. 11 Кримінального кодексу України, далі — ККУ) [2].

Тобто суттю злочину (як суспільно небезпечного діяння) є безпосередньо фізична дія суб'єкта, унаслідок якої в навколишньому середовищі виникають зміни, отже, злочин — це завжди діяльність суб'єктів між

собою та/або суб'єктів з матеріальним середовищем.

Принцип *«ніхто не може бути покараний за те, чого не вчинив, а кожен, хто скоїв злочин, має понести відповідальність»* — є основою кримінального права й означає, що покарання може настати лише за вчинений злочин, а особу вважають невинуватою, доки її провину не доведе суд.

Зауважимо, що мовленнєвий акт у сучасній лінгвістиці розглядають як повноцінну діяльність з усіма її компонентами — мотивом (наміром, інтенцією), метою, засобами здійснення та результатом [3], проте, і це важливо в межах діяльнісного підходу, ця діяльність повинна «перетворювати» навколишній світ, активно впливати на нього.

М. Хавронюк у 2022 році в аналізі ст. 111-2 ККУ в серії науково-практичних коментарів про зміни до цього Кодексу, прийняті під час воєнного стану, зазначав, що обов'язковими ознаками такої форми злочину, як підтримка рішень або дій держави-агресора, збройних формувань чи окупаційної адміністрації держави-агресора, є:

- а) прямий умисел, який пояснюється спрямованістю дій і наявністю мети;
- б) ***спрямованість дій суб'єкта на допомогу державі-агресору*** (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора;
- в) мета — ***завдання шкоди Україні***;

г) добровільність дій суб'єкта (впливає зі спрямованості дій і мети);

д) учинення злочину особою будь-якого громадянства, окрім громадянства держави-агресора [4].

Водночас «завдання шкоди» він пояснював як *«завдання Україні політичної, економічної, екологічної чи будь-якої шкоди», а «підтримка рішень та/або дій* [Це важливо! — О. Гуменський.] *— сприяння, надання моральної, матеріальної чи іншої допомоги, вираження солідарності з діями чи рішеннями держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, висловлення симпатії їм, виступ на захист зазначених рішень та дій»* [4].

Не складно побачити, що підтримка рішень та/або дій, за визначенням М. Хавронюка, містить ніби два блоки, один з яких є діяльністю, яка активно впливає на дійсність, уносить у неї зміни (сприяння, надання матеріальної допомоги, виступ на захист дій чи рішень держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора), другий — скоріше діяльність «суб'єкта в собі» (надання моральної допомоги, вираження солідарності з діями чи рішеннями держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, висловлення симпатії їм). Як саме елементи другого блока можуть мати сформульовану автором мету (тобто, якої саме шкоди Україні може завдати, наприклад,

висловлення у приватній бесіді симпатії державі-агресору або вираження солідарності з її діями) та чим вони можуть допомогти державі-агресору (спрямованість дій), навіть якщо це — моральна допомога, М. Хавронюк не пояснює [4].

Проте цей науково-практичний коментар (єдиний на той час) вплинув на формування лінгвістичної семантики поняття «підтримка» рішень та/або дій держави-агресора, яка, на думку експертів-лінгвістів, містить такі складники:

- (I) захист, відстоювання, доведення правильності рішень та/або дій Росії як держави-агресора;
- захист, відстоювання, доведення правильності поглядів, ідеології, покладених в основу її рішень та/або дій;
- відстоювання, захист інтересів Росії як держави-агресора;
- виявлення згоди на виконання, реалізацію, провадження дій / рішень, наказів, настанов тощо держави-агресора;
- (II) висловлення схвалення діям, учинкам, рішенням держави-агресора;
- висловлення згоди з діями, учинками, рішеннями держави-агресора;
- оцінка дій, учинків, рішень, наказів, розпоряджень тощо держави-агресора як правильних, справедливих, необхідних, єдино можливих;
- поділяння поглядів, визнання правильною ідеології Російської Федерації, покладених

в основу її рішень та/або дій як держави-агресора;

- схвалення, позитивна оцінка дій, учинків, рішень держави-агресора, які підтримуються;
- наявність симпатії до висловленого [4].

Легко побачити, що експертне формулювання також нібито містить два аналогічні «блоки», перший з яких — активні дії (захист, відстоювання тощо), другий — на рівні переконань автора таких висловлювань (схвалення, позитивна оцінка дій, наявність симпатії).

Пізніше у статті «Пособництво державі-агресору: нові склади злочинів за ст. 111-2 Кримінального кодексу України» Олексій Кравчук і Марина Бондаренко згрупували (об'єднали, помістили до одного «юридичного блока») **реалізацію та підтримку** рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, що, на нашу думку, є логічним в контексті самої статті, де саме зазначено «**реалізація чи підтримка**», тобто за своєю «силою» вони аналогічні [5]. Окрім того, автори зазначають, що **об'єктивна сторона** мати бути виражена саме **у формі дій**.

Автори також зауважили застосоване законодавцем оціночне поняття — **підтримка**, а також те, що склад злочину, передбачений ст. 111-2 ККУ (підтримка), є особливо тяжким злочином, тому підтримка в такому разі має бути суттєвою, тобто утворювати достатньо **матеріалізований вираз** (що залишається оціночною категорією) [5].

Окрім того, автори справедливо наголошують, що для кваліфікації цього злочину важливе значення має саме умисел щодо реалізації рішень і мета — **завдання шкоди Україні** [5].

На нашу думку, це більш виважена позиція, пояснимо це.

Кримінальний закон виокремлює три стадії вчинення кримінально караного діяння: готування до злочину, замах на злочин і закінчений злочин.

Стадії вчинення злочину — це певні етапи його здійснення, які істотно різняться за ступенем реалізації умислу, тобто характером діяння (дії або бездіяльності), і моментом його припинення.

У зв'язку з тим, що злочином є тільки суспільно небезпечне протиправне та винне діяння (дія або бездіяльність), учинене суб'єктом злочину (ч. 1 ст. 11 ККУ [2]), кожна стадія вчинення злочину повинна являти собою саме таке діяння. Тому **не є стадіями вчинення злочину певний стан свідомості особи, її думки, вияв намірів, їх формування і виявлення**. Це ще не діяння, у якому об'єктивується умисел. **Тільки суспільно небезпечні діяння**, заборонені кримінальним законом під загрозою покарання, **можна розглядати як стадії вчинення злочину**.

Саме тому суто лінгвістичне поняття «підтримка» (що містить два блоки, як показано вище), яке експерт розглядає не в контексті ст. 111-2 ККУ, а нібито у відриві від неї, на нашу думку, не відображає «очікувань» слідства, а нав-

паки: тільки вводить його в оману, ставлячи під сумнів судові перспективи результатів розслідування, що ґрунтується на такому висновку експерта.

Провівши лінгвістичний аналіз (сам аналіз ми тут не наводимо) терміна «підтримка» у контексті зазначеної статті, ураховуючи «дух» кримінального закону, пропонуємо таке визначення як мовленнєву семантичну матрицю (див. тези О. Гуменського «Деякі особливості проведення лінгвістичної (семантико-текстуальної) експертизи мовлення» у цьому самому збірнику) для проведення порівняльного дослідження із виявленими висловлюваннями, які, на думку слідчого або експерта, заслуговують на увагу.

Підтримувати — це, поділяючи чийсь погляд, виявляючи до чогось симпатію, визнаючи що-небудь, зокрема, чийсь дії, учинки, рішення і т. ін. правильними, надаючи всьому цьому позитивну оцінку, ДОБИВАТИСЯ ВИЗНАННЯ ЧИЇХОСЬ ІНТЕРЕСІВ (ДІЙ, РІШЕНЬ, УЧИНКІВ), ЗАХИЩАТИ ЇХ ВІД ПОСЯГАНЬ, НАПОЛЯГАТИ НА ЦЬОМУ, ВІДКИДАЮЧИ ЗАПЕРЕЧЕННЯ.

ТОБТО — це не просто висловлення позитивної оцінки, симпатії, або поділяння поглядів чи визнання їх правильними (що є, швидше, ставленням до певних подій), це АКТИВНІ ДІЇ — НАВ'ЯЗУВАННЯ СВОЇХ ПЕРЕКОНАНЬ! (що відповідає духу кримінального закону, а саме караності ДІЯННЯ, а не поглядів, на кшталт Орвеллового «думкозлочину»).

Перелік джерел посилання

1. Біленчук П. Д., Дубовий О. П., Тимошенко П. Ю., Салтевський М. В. Криміналістика : підручник. Київ, 1997. 227 с.

2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.11.2025).
3. Гуменський О. А., Хахановська О. В. Семантико-текстуальна експертиза як одна з форм використання спеціальних знань для кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинюваних вербальним способом. Ситуативний контекст та інтенція мовця. *Криміналістичний вісник*. 2024. № 1 (41). С. 76—83. DOI: 10.37025/1992-4437/2024-41-1-76 (дата звернення: 10.11.2025).
4. Хавронюк М. За пособництво державі-агресору — кримінальна відповідальність. Аналіз статті 111-2 ККУ із серії науково-практичних коментарів Миколи Хавронюка про зміни до Кримінального кодексу, прийняті під час воєнного стану / ЦППР : вебсайт. 29.04.2022. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/za-posobnytstvo-derzhavi-agresoru-kryminalna-vidpovidalnist/> (дата звернення: 10.11.2025).
5. Кравчук О., Бондаренко М. Пособництво державі-агресору: нові склади злочинів за ст. 111-2 Кримінального кодексу України / Вектор прав людини : вебсайт. URL: <https://hrvector.org/podiyi/22-05-03-art3> (дата звернення: 10.11.2025).